

ÖZGÜR BALPINAR'IN ESERLERİNE EKOELEŞTİREL BİR YAKLAŞIM

Nilüfer SERİN*

Öz: Edebî eserlerin çevreci bir bakış açısıyla incelenmesi sonucunda edebiyatta ekoeleştiri/ çevreci eleştiri kuramı ortaya çıkmıştır. İnsan merkezli bir yaklaşım yerine doğayı merkeze alan bir yaklaşımı benimseyen ekoeleştiri, sadece yetişkin edebiyatında değil çocuk edebiyatı eserlerinde de önemli bir yer tutar. Bu çalışmada çağdaş çocuk edebiyatı yazarlarından biri olan Özgür Balpınar'ın eserlerini ekoeleştirel bir yaklaşımla incelemek amaçlanmıştır. Bu amaç kapsamında Özgür Balpınar'ın aynı seride yer alan kitaplarından *Göğü Yere İndirelim*, *Yeryüzünün Kalbi* ve *Düşler Atlası* incelemeye alınmıştır. Araştırma sonucunda çevre sorunlarının sadece doğaya değil insan yaşamına da zarar verdiği, toplumsal problemlere yol açtığı görülmüştür. Eserlerde insanmerkezci bakış açısı sorgulanmış, doğada ötekileştirilen varlıkların yaşam hakkına saygı duyulması gerektiği ifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ekoeleştiri, çocuk edebiyatı, Özgür Balpınar.

An Ecocritical Approach to Özgür Balpınar's Novels

Abstract: The theory of ecocriticism in literature has emerged with the examination of the literary works in question from an environmental perspective. Ecocriticism, which adopts a nature-centered approach instead of a human-centered approach, has an important place not only in adult literature but also in children's literature. In this study, it is aimed to examine the novels of Özgür Balpınar, one of the authors of contemporary children's literature, with an ecocritical approach. For this purpose, Özgür Balpınar's books in the same series *Göğü Yere İndirelim*, *Yeryüzünün Kalbi* and *Düşler Atlası* has been examined. As a result of the research, it has been seen that environmental problems harm not only nature but also human life and cause social problems. In the novels, the anthropocentric point of view was questioned and it was stated that the right to life of the beings marginalized in nature should be respected.

Keywords: Ecocriticism, children's literature, Özgür Balpınar.

Giriş

Sanayi Devrimiyle birlikte tüm dünyada endüstriyel gelişim ivme kazanmış, büyük sanayi kuruluşları kurulmaya başlamıştır. Bu kuruluşların çoğalmasının ardından büyük şehirlere doğru bir göç dalgası oluşmuş, bu durum da şehirlerde hızlı nüfus artışına, çarpık kentleşmeye, doğal kaynakların bilinçsiz tüketilmesine ve çevre kirliliğine yol açmıştır. “Şimdiye kadar doğayla iç içe yaşayan insanoğlu yeni oluşan yerleşim yerlerinde hâkimiyet kurabilmek için kendini yavaş yavaş doğadan soyutlamaya ve çevreye zarar vermeye başlamıştır. Doğa üzerindeki bu tahakküm kurma çabası insanoğlunu doğadaki diğer canlı türlerinden farklı olarak ekolojik sistemi harap eden konumuna getirmiştir. Çevresel çeşitliğin yok olmasının temelindeki sebep aslında insanın kendini özne, çevre ve doğayı nesne olarak görmesi, bu yüzden de onu tüketmekte, ona zarar vermekte bir beis görmemesidir” (Budan, 2017; Bütüner, 2021).

Doğayı ötekileştiren insanoğlunun yaptığı eylemler sonucunda dünya şimdiye kadar hiç görmediği kadar ekolojik yıkıma, çevre kirliliğine, doğal afetlere şahitlik etmektedir.

* Dr. Öğr. Üyesi, Trabzon Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü (TÜRKİYE) / E-posta: niluferserin@gmail.com / ORCID ID: 0000-0003-3747-0981.

Doğal kaynakların hızla tükenmeye başladığı günümüzde artık ekolojik tahribat yaşamı tehdit eden bir hâl almış ve hızla önlem alınması gereken bir sorun haline gelmiştir. Farklı disiplinlerde çalışan bilim insanları, devlet adamları, sivil toplum kuruluşları vb. bu duruma karşı bir önlem alınması gerektiği noktasında fikir birliğine varmışlar ve dünyadaki tüm canlıların hayatını tehdit eden bu süreci durdurmak ve insanları bilinçlendirmek için basın yayın organlarında kötü gidişatın istatistiksel verilerle sunulması, gösteriler yapılması, caydırıcı cezalar verilmesi, doğal alanların korunması, tüketimin azaltılmaya çalışılması gibi çeşitli tedbirler almaya başlamışlardır.

Doğayı korumak için geliştirilen çevreci politikalar edebiyatta da kendine yer bulmuş ve birçok yazar eserlerinde çevreye verilen zararlardan, hava kirliliğinden, kuraklıktan, zehirlenen akarsulardan, orman yangınlarından, iklim değişikliklerinden, bilinçsiz ve aşırı tüketimden, biyolojik çeşitliliğin azalmasından, nesli tükenen hayvanlardan vb. bahsetmeye başlamıştır. Çevre sorunlarının artık küresel bir problem hâline gelmesinin ardından, özellikle 1990'lı yılların başından itibaren söz konusu eserleri çevreci bir bakış açısıyla inceleyen yeni bir edebiyat kuramı ortaya çıkmıştır. Ekoeleştirici/çevreci eleştiri kuramının temeli Amerika Birleşik Devletleri'nde bir grup edebiyat eleştirmenin ırk, sınıf, cinsiyet gibi konulara yazın dünyasında yoğun ilgi gösterilirken çok ciddi bir problem hâline gelen çevre sorunlarına yazın dünyasının yabancı olduğunu saptamasıyla atılmıştır (Özdağ ve Alpaslan, 2011). Ekolojinin edebiyat eserlerine yansımaları inceleyen ekoeleştirmenin alanyazında farklı tanımlarına rastlamak mümkündür. Slevic (2008), ekoeleştirmeyi “doğa yazını eserlerinin farklı bilimsel yaklaşımlarla incelenmesi veya her türden edebî eserdeki ekolojik sezdirmelerin, insan-doğa ilişkisinin incelenmesi” şeklinde tanımlar. Garrard'a (2012) göre ise ekoeleştirici kuram, “insanla insan dışı her şey arasındaki ilişkinin insanlığın kültürel tarihi boyunca incelenmesidir.” Bu terim ilk olarak 1978 yılında Rueckert'in “Literature and Ecology: An Experiment Ecocriticism” (Edebiyat ve Ekoloji: Bir Ekoeleştirici Denemesi) isimli makalesinde kullanılmıştır (Oppermann, 2012).

Edebî eserler yoluyla çevreye karşı bir farkındalık ve duyarlılık oluşturmaya çalışan bu kuram merkeze insanı değil doğayı almaktadır (Bütüner, 2021). Bu kuramda, canlı ve cansız olarak niteleyebileceğimiz tüm maddelerin birbiriyle ve çevreyle olan ilişkilerinin edebî eserlere nasıl yansıdığı, edebiyatın bu ilişkiye yaklaşımı, doğaya yüklenen sembolik anlamlar, çevre sorunlarına nasıl yaklaşıldığı, dilin nasıl kullanıldığı, ifade biçimleri ve yöntemleri, metin içindeki değer yargıları, benlik kavramları tartışılır (Oppermann, 2012). Çevreyi merkeze alsa da içinde birçok eleştiri kuramını barındırıyor olması sebebiyle ekoeleştirmenin kuramlar üstü bir yönü olduğunu söylemek mümkündür. Toplumsal ekoloji, ekofeminizm, ekopsikoloji... gibi ekolojik duyarlılığın olduğu birçok alanda ekoeleştirmen söz edilebilir (Demir Solak, 2018).

Ekoeleştirmeye ilgili yapılan ilk çalışmalarda Amerikan edebiyatının etkisi görülmektedir. Birinci dalga olarak nitelendirilen bu aşamada ekolojik bilinç yaratmaya odaklanılmış ve derin ekoloji akımı ortaya atılmıştır. Bu akım ekoeleştirmenin kök salmasında ve mistik boyutun geliştirilmesinde etkili olmuştur. Bu aşamada çevre “doğal çevre” olarak algılanmış ve ekoeleştirmenin biyotik toplumların sürdürülebilir olması için yapılan çalışmalara katkı sağlaması hedeflenmiştir. İkinci evrede ise ilk evredeki çevre anlayışına eleştirel yaklaşım, ırk, sınıf, cinsiyet gibi kültürel ve toplumsal kavramlar eklenerek kültürel ve sosyal çevre bilincine odaklanılmıştır. Ayrıca çevre etiği, çevre adaleti gibi konular da tartışılan unsurlar arasında yer almıştır. Üçüncü evrede sömürgecilik sonrası edebiyat, kültür çalışmaları, sınıf ve cinsiyet üzerine geliştirilen

ekolojik temelli yaklaşımlar, biyoetik, biyosemiyoloji ve biyoteknolojiler posthümanizmle ortaya çıkan yeni ve farklı açılımlarla etkileşim içine girmiştir (Buell, 2005'ten akt. Oppermann, 2012).

Ekoleştirici, edebiyat sayesinde çevre kirliliğinin ve felaketlerin insanlar tarafından fark edilmesini, çevre bilincinin kazandırılmasını amaçlamaktadır (Ayaz, 2014). İnsan ve çevre arasındaki bağı vurgulama çabasında olan ekoleştirici ile edebiyatta insan dışı dünyaya dikkat çekilmeye ve ötekileştirilmiş, kenara atılmış doğaya hak ettiği değeri verilmeye çalışılmaktadır (Bulut Sarıkaya, 2012). Çünkü ekoleştiricilere göre ekosistemdeki tüm canlılar bir bireydir ve varlığını ancak “öteki”lerle ortaya koyabilir, sürdürebilir. Her şeyin her şeyle bağlantılı olduğu bu evrende insan doğa zıtlığı yerine ikisinin etkileşim hâlinde olduğu, birbirini beslediği, insan merkezli değil de doğa merkezli bir bakış açısı benimsenmelidir (Saatçioğlu, 2016).

“Önceki metinlerde daha çok fon durumunda olan doğa, ekoleştirici ile birlikte işlevsel hâle gelir. Bu metinlerde doğanın sadece var oluşuyla yetinilmez aynı zamanda ekosistem içerisindeki konumu da değerlendirilir” (Oruç, 2021: 247). Buell (1995) bir metnin çevre bilinci taşıyıp taşımadığını tespit etmek için bazı ölçütler önerir. Ona göre üretilen yazınsal metinlerde doğa bir arka plan olarak yer almaktan ziyade canlı bir varlık, gerçek bir mevcudiyet olarak bulunmalıdır. Metinde öncelikli olan insanın değil doğanın menfaati olmalıdır. İnsanın çevreye karşı sorumlulukları vardır ve verilen zarardan insan mesuldür. Bu sayede edebiyat yoluyla insanların çevre duyarlılığının sağlanmasına katkıda bulunulabilir.

Günümüzde çok daha önemli hâle gelen çevre sorunları edebiyatın olduğu gibi çocuk edebiyatının da konusu hâline gelmiştir. Ekoleştirici bir bilinç oluşturma açısından sosyal bilimlerin “dil”in olanaklarından yararlanabileceği en önemli dallardan biri olan edebiyat ve özellikle çocuk edebiyatı, eğlenceli, bilgilendirici ve aynı zamanda yaratıcı olması nedeniyle ekolojik bilincin yaratıldığı en kritik alanlardan biridir (Ulu Aslan ve Baş, 2020). Geleceğin yetişkinleri olacak çocukların çevre sorunlarına karşı duyarlı olmalarını, doğayı korumak ve güzelleştirmek için bir şeyler yapmalarını beklemek için çocuklara çevre eğitimi verilmesi, çevreye yönelik olumlu tutum geliştirmelerine yardımcı olunması ve en önemlisi de onlara örnek olunması gerekir. Ancak bu duyarlılıkla yetişen çocuklar bunu davranışlarına yansıtabilir. Bunun için Millî Eğitim Bakanlığı ortaokul öğrencileri için programa *Çevre eğitimi ve İklim Değişikliği* seçmeli dersini koymuş, aynı zamanda diğer derslerin de müfredatlarına doğa ve çevre konularını yerleştirmiştir. Derslerin yanı sıra çocuk edebiyatı eserleriyle de çocukların çevre sorunlarıyla karşılaşmaları sağlanabilir. Sever (2008), çevre eğitiminde kullanılacak araçlardan birinin çocuk kitapları olduğunu belirtir. Çocuk kitaplarının yaşama, insana, doğaya, hayvanlara sevgi ile yaklaşan; kendisiyle ve çevresiyle barışık bireyler yetiştirmede önemli sorumluluklar üstlendiğini anlatır.

“Doğa olaylarını anlatan eserler, çocuğun, canlı ve cansız varlıklarla dolu dünyayı erken yaşlarda gerçekçi bir gözle tanınmasına, doğanın türlü görünüşlerini ve zenginliğini kendi yaşantılarıyla bağ kurarak öğrenmesine ve giderek onu sevmesine yardım eder” (Oğuzkan, 2013: 227). “Çevre ve çevre sorunlarını içeren kitaplar, çocuklara küçük yaşlardan itibaren çevreyi koruma, toplumsal sorumluluk ve aynı zamanda evrensel değerlerden biri olan çevre bilincini kazandırmaya çalışırlar” (Yılmaz, 2017: 18). Ekoleştirici kapsamında ele alınabilecek bu tür çocuk kitaplarında “ağaçlık alanlara verilen zararlar, hayvanların doğal yaşam alanlarının tahribi, çarpık kentleşme, gürültü kirliliği, hava kirliliği, su kirliliği, küresel ısınma gibi konular ele alınmaktadır.

İnsan eliyle doğanın katledilişini gösteren bu kitaplar çocuklarda çevreye karşı olumlu ve kalıcı davranış oluşturmak açısından çevre sorunlarıyla başa çıkmada atılacak en önemli adımlardan biridir” (Öztürk, Turan ve Kırıcı, 2021). Çocuk edebiyatı eserlerinde çevre duyarlılığı ve doğa sevgisinin üzerinde durulması, çocukların bu bilinçle yetişmeleri açısından son derece önemlidir. Bu sebeple çocuklar için yazılan kitaplarda çevreye nasıl yaklaşıldığına, çevre bilincinin geliştirilmesi için neler yapıldığına bakılması gerekir. Çocuk kitaplarında doğa ve çevre teması sıkça işlenmesine rağmen bu eserlere yönelik ekoeleştirel incelemelerin sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Bu tür çalışmaların artmasının yeni yazılacak eserlere de yön verebileceği düşünülerek bu çalışmada, eserlerinde doğayı merkeze alan ve insanların çevreye verdiği zararlardan bahseden yazarlardan biri olan Özgür Balpınar’ın eserlerini ekoeleştirel bir yaklaşımla incelemek amaçlanmıştır.

Çağdaş çocuk ve gençlik edebiyatı yazarlarından biri olan Özgür Balpınar, 1989 Adana doğumludur. Yazma merakının çocuk yaşlarda başladığını söyleyen yazarın dokuz gençlik romanı vardır. Çocuklar için yazmaya üniversite yıllarındayken kaleme aldığı *Göğü Yere İndirelim* ile başladığını belirtir. Romanlarının dışında çeşitli dergilerde yayımlanan öyküleri de bulunmaktadır. Son yıllarda çocuk edebiyatı alanında adından sıkça söz ettiren yazarın eserlerine geniş katılımlı kitap okuma yarışmalarında, tavsiye kitap listelerinde, kitapçı raflarının en ön sıralarında sıkça rastlanılmaktadır. Yazar, kitaplarının çoğunda doğanın, dostluğun, paylaşmanın ve sevginin önemini, daha güzel ve yaşanılabilir bir dünyanın mümkün olduğunu anlatmaya çalışmaktadır (Şanda, 2022; Timaş 2022).

Yöntem

Araştırma Deseni

Bu araştırmanın deseni nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışmasıdır. Durum çalışmalarında sınırlı bir veya birkaç durumun derinlemesine betimlenmesi ve incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla farklı veri toplama araçlarından bir veya birkaçı (dokümanlar, raporlar, görseller, gözlemler...) kullanılarak duruma bağlı temalar oluşturulur ve durum betimlenmeye, toplanan bilgiler sentezlenmeye çalışılır (Creswell, 2007; Merriam, 2013). Buna göre çocuk kitaplarındaki çevresel unsurlar tek bir durumu oluşturmaktadır.

İncelenen Eserler

Bu çalışmada çocuk ve gençlik edebiyatı yazarlarından biri olan Özgür Balpınar’ın kitaplarından bir seri incelenmiştir. Kitapların seçiminde birbiriyle bağlantılı olması açısından üç kitaptan oluşan bir seri tercih edilmiş, aynı zamanda eserlerin ekoeleştirel kapsamında incelenebilecek, çevre duyarlılığı olan ve çok satanlar arasında olmasına dikkat edilmiştir. Seçilen romanlar 10 yaş ve üzerindeki çocuklara hitap etmektedir. Araştırma kapsamında incelenen çocuk romanları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 1. İncelenen Çocuk Edebiyatına Ait Eserler

Kitabın Adı	Yazar	Yayınevi	Sayfa	Yayın Yılı
Göğü Yere İndirelim	Özgür Balpınar	Genç Timaş	150	1. Basım 2016 19. Basım 2021
Yeryüzünün Kalbi	Özgür Balpınar	Genç Timaş	216	1. Basım 2018 11. Basım 2021
Düşler Atlası	Özgür Balpınar	Genç Timaş	160	1. Basım 2018 11. Basım 2021

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın verileri doküman incelemesi tekniği kullanılarak toplanmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Çalışmanın dokümanını oluşturan Özgür Balpınar'ın üç eseri ekoeleştirici kuramı ışığında incelenmiştir. Dokümanları ekoeleştirici bir yaklaşımla inceleyebilmek için eserler araştırmacı tarafından derinlemesine okunmuş ve tahlil edilmiştir. Ekoeleştirici kapsamına alınabilecek tüm veriler işaretlenerek elektronik ortama aktarılmış ve çeşitli kategorilere ayrılmıştır. Kategoriler çalışma başında belli olmadığı için metinler okunup incelenirken kategoriler oluşturulmuştur. Son olarak içerik analizi tekniği ile elde edilen veriler yorumlanmıştır. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Bulgular ve Tartışma

Özgür Balpınar'ın seri çocuk romanları arasında yer alan Göğü Yere İndirelim, Yeryüzünün Kalbi ve Düşler Atlası, dünyanın farklı bölgelerinde ormanda doğayla iç içe yaşayan çocuklar ile doğadan uzakta şehirde yaşayan çocukları ortak bir paydada buluşturan eserlerdir. Romanların üçünde de doğa sevgisini, hayvan sevgisini, dostluğun, paylaşmanın ve birlikte yaşamının önemini görmek mümkündür. Serinin ve yazarın ilk romanı olan Göğü Yere İndirelim'de yaramaz bir çocuk olan Deniz, Öğrenci Değişim Programı'na katılır ve kendini Afrika'da yaşayan bir kabilenin içerisinde bulur. Ormanda yaşayan insanların orayı evi olarak görmeleri, doğayla olan ilişkileri, şehir hayatından oldukça farklı yaşantıları Deniz'in hayata bakış açısını değiştirir. Yeryüzünün Kalbi romanında ise aynı Öğrenci Değişim Programı'na katılan Bamba, Afrika'dan Türkiye'ye gelir. Bamba betonların içine hapsolmuş, ağaçlardan, çiçeklerden uzakta yaşayan insanları görünce çok üzülür. Çevresindeki insanlara doğanın, yeşilin kıymetini, hayvanların dostluğunu hatırlatmak için zor bir maceraya atılır. Serinin son kitabı olan Düşler Atlası'nda ise diğer romanların kahramanları Deniz, Bamba ve arkadaşlarının yolu adanın yerlisi Ra ile kesişir. Gemileri bozulduğu için Tavşan Adası'nda mahsur kalan çocuklar adadan çıkış yolu ararken ada düşman saldırısına uğrar.

Eserlerin üçünde de Özgür Balpınar'ın sanatçı duyarlılığı ile çevre sorunlarına odaklandığını, doğayı merkeze alan bir bakış açısı geliştirdiğini söylemek mümkündür. Yazar hem konu seçimlerinde hem de iletileri oluştururken çevreci bir tavır takınır. Kitapların ve kitap içindeki bölümlerin isimlerinde bile doğayla ilgili kavramlar geçmektedir. Doğanın İnsanla Mücadelesi, Beton ve Çiçek, Sakız Ağacının Gözyaşları, Ormanın Sesi kitaplardaki bölüm isimlerinden birkaçıdır. Aynı şekilde roman mekânı olarak seçilen ormanlar onun doğada yaşamın önemini vurguladığını göstermesi açısından önemlidir. Düşler Atlası kitabında geçen mekân isimleri de aynı özenle seçilmiştir: Tavşan Adası, Çiçekli Tepe, Mercan Kıyısı, Ay Tepesi... Karakter adlarının bazıları da doğayla bağdaştırılır. Yazarın seçtiği Deniz, Bahar, Yıldız, Woody gibi isimler aslında doğanın dili de şekillendirdiğini göstermektedir.

İnsanmerkezciliğin eleştirilmesi

İnsanmerkezcilik, “insanı evrenin merkezi sayan, bütün öbür yaratıkların insan için yaratılmış olduklarını söyleyen dinî nitelikli öğretisi, antroposantrizm” (TDK, 2022) şeklinde tanımlanabilir. Doğadaki her şeyin sadece insanlar için var olduğunun düşünülmesi insanların bencil davranmasına, her şeyi hızlı bir şekilde tüketmesine ve doğaya zarar vermesine neden olmaktadır. “Bu görüşe göre, doğa insana hizmet etmek

için vardır ve insan doğa üzerinde istediği baskıyı kurmakta serbesttir” (Döner, 2021). Bunun altında yatan en temel sebep de doğanın cansız ve eylemsiz olarak görülmesidir (Dönmez, 2012). Balpınar, insanların aslında bu şekilde davranarak fark etmeden kendi yaşadığı ekosisteme ve kendi hayatına da zarar verdiklerini göstermeye çalışmaktadır. Yazar, doğaya zarar verenin insan olduğunu şu satırlarda ifade eder:

Aslına bakarsan ormandayken şehirde olduğundan daha güvendesin. Doğaya uyum sağladığında dünyadaki en zararlı canlı türünün insan olduğunu anlayacaksın. (GYİ)

“Ormana ve ona ait canlılara zarar vermeyi düşünmediğin sürece hepsiyle iyi anlaşacağından eminim evlat.” diye karşılık verdi Basalito. (GYİ)

Balpınar, eserlerinde doğada sadece insanların var olmadığından ve diğer varlıkların yaşam hakkı olduğundan bahseder. İnsan dışı varlıkları kişiselleştirerek onların da duyguları olduğunu, tıpkı insanlar gibi çevreleriyle iletişim hâlinde olduğunu belirtir. Zaten ekoeleştiretinin savunduğu en temel görüşlerden birisi doğadaki her şeyin ruhu olduğudur (Sazyek ve Sürücü, 2018). Derin ekolojistlerin benimsediği bu çevre bilinci aslında Türklerde Şamanizm inancından ötürü mevcuttur. Şamanizm tabiatı ve insanı birbirinden ayrı düşünmez. Manes (1996’dan akt. Boynukara ve Tütak, 2018), animist kültürlerde, yani doğaya bir ruh atfetmiş toplumlarda, sadece insanların değil hayvanların, bitkilerin ve hatta taşlar gibi, nehirlere gibi "cansız" varlıkların da bir şeyi anlatabilen hatta bazen insanlara iyi veya kötü fakat anlaşılabilir mesajlar veren özneler olarak kabul edildiklerini söyler. Balpınar’ın romanlarında da ağaçların dili ve duyguları vardır. Yazar bu yolla hem çocukların ağaçla duygusal özdeşim kurmasına yardımcı olmaya hem de doğanın cansız görülmesinin önüne geçmeye çalışmaktadır.

“Yeryüzünde bir ağaç ağlıyorsa kalbiniz acır.” derdi, Shiwa. (YK)

Gövdesindeki boşluklardan aşağı süzülen sakız, tıpkı ağlayan bir insanın yanaklarından süzülen gözyaşları gibiydi. Sakız ağacının gözyaşları... Hayata tutunma mücadelesinde yardım istiyor, doğaya kendi dilince ağıtlar yakıyordu. “Ne kadar üzgündür,” dedi Yıldız dolu gözlerle. (YK)

Bamba için Woody, ağaçtan öte bir canlıydı; insanlar kelimeler aracılığıyla birbirleriyle konuşuyor, aklı ve duygularıyla hareket ediyorlardı ancak Bamba’ya göre, hiç kimse buna inanmasa da ağaçların da bizim bilmediğimiz bir iletişim şekilleri, duyguları, aklı ve kalbi vardı. Bamba, Woody’nin onu anladığına, hıştırtısıyla ona cevap verdiği ve gerçekten –biz insanlarınki gibi olmasa bile- onun da bir kalbi olduğuna inanıyordu. (YK)

Ağaçların bir dili vardır; kökleri sayesinde birbirleriyle konuşurlar. Bir ağacın yardıma ihtiyacı olduğunda yanındaki ağaçlar ona dal uzatır, bir tehlike anında bunu fark eden ağaç diğerlerini uyarır. Ağaçlar bizim için bir ev, bir sığınak olmalarının dışında birbirlerine bağlı canlılardır. Çoğumuz ağaçları yalnızca birer ağaç olarak görürüz. Oysa onlar konuşarak, birbirlerine yardım ederek, birbirlerini koruyarak kocaman bir orman olabiliyorlar. (DA)

Yeryüzünün Kalbi romanında Basalito oğlu Bamba’ya diğer canlıların, hatta galaksideki gezegenlerin ve yıldızların bile duygularını olduğunu gösteren bir masal anlatır. Masalda gökyüzünde yalnız başına dolaşan bir adam sönük, mutsuz küçük bir yıldızla karşılaşır. Küçük yıldız kimseye faydası olmadığını düşünüp parlamaktan vazgeçmiştir ve çok üzgündür. İhtiyar adam yıldızla bebeğin, köpeğin, kuru ağacın bir kalbi olduğunu ve onun ışığına ihtiyaç duyduğunu göstererek yıldız tekrar parlaması için ikna eder.

İnsan tarafından çevreye verilen zararlar

Günümüzde doğa için en büyük tehdidin insanoğlu olduğu açıkça görülmektedir. İnsanların geçmişten bu yana kendisine yaşam alanı oluşturmak amacıyla doğada yaptığı faaliyetler ekolojik tahribata sebep olmaktadır. Doğadaki dengenin bozulmasına sebep olan bu davranışlar aslında uzun vadede en büyük zararı yine insana vermektedir. Balpınar, kitaplarının çoğunda insan tarafından çevreye verilen zararları çeşitli yönleriyle işlemeye çalışır. Eserlerinde ele aldığı hava kirliliği, su kirliliği, toprak kirliliği, çarpık kentleşme, ormanların yok edilmesi, hayvanlara zarar verilmesi, doğal zenginliklerin tüketilmesi gibi durumlar insan eliyle doğaya verilen zararlardan yalnızca birkaçıdır. Yazar bu problemleri işlemenin yanı sıra bunla mücadele etmek gerektiğini de sık sık vurgulamaktadır.

"...doğayı kötü niyetlerine alet etmek isteyen insanlara karşı mücadelemize devam edeceğimizi de onayladık." (GYİ)

Ekoleştri kapsamında ele alınan konulardan biri de insan ve doğa arasında meydana gelen kopukluk yani ötekileştirme. Bunun en temel sebebi olarak da sömürgecilik, kapitalizm, siyasal, dinsel ve politik söylemler görülür (Özgün ve Uysal, 2020). Balpınar da kapitalist dünyaya bir eleştiri getirmekte, sırf para kazanmak için doğaya zarar veren insanların bir gün her şey tükendiğinde çok pişman olacağını bir Kızılderili atasözü ile açıklamaktadır. Yazar, kabile halkının yaşamını anlatırken de onların parayla alınan hiçbir şeye ihtiyacı olmadığını bu yüzden de para kullanmadıklarını belirtir. Kabildeki insanların hepsi aynı hasır eteği giymekte ve çıplak ayakla dolaşmaktadır. Aynı kıyafeti giymek, aynı eşyalara, aynı evlere sahip olmak onları eşit kılmaktadır. Bu bilinçte oldukları için de şehirli insan gibi tüketim peşinde koşmadıkları ve ekolojik dengeye zarar vermedikleri görülür.

Bilge insanların bir sözü vardır. Aklınızdan çıkarmayıp söylemekten hiçbir zaman çekinmeyeceğiniz güçlü bir söz: "Son ırmak kurduğunda, son ağaç yok olduğunda, son balık öldüğünde beyaz adam paranın yenmeyen bir şey olduğunu anlayacaktır." (GYİ)

a. Çevre kirliliği

Tüm dünyada kentleşme, hızlı nüfus artışı ve sanayileşme ile birlikte çevre kirliliği hızla artmaktadır. Çevre kirliliği, insanların türlü etkinlikleri sonucunda toprakta, suda, havada ortaya çıkan olumsuz gelişmelerle ekolojik dengenin bozulması ya da doğada canlılar ile çevre koşulları arasında var olan dengenin bozulması (Güney, 2002: 3) şeklinde tanımlanabilir. Balpınar Yeryüzünün Kalbi romanında çevre kirliliğinin doğaya verdiği zararı tüm çıplaklığıyla gözler önüne serer. Bamba, Yıldız ve arkadaşları kamp yapmak için gittikleri ormanda havanın, suyun, toprağın kirliliğine şahit olurlar. Kirliliğin sebebini bulmak için araştırmalara başlayan çocuklar bu duruma fabrikanın sebep olduğunu anlarlar. Fabrikada çalışanların atıkları varillerle nehre döktüklerini görünce bunu kayıt altına alırlar ve öğretmenlerinin de yardımıyla fabrika yetkilerinin yaptıkları doğa katliamının hesabını vermelerini sağlarlar. Burada çocukların çevre kirliliğine seyirci kalmamaları ve bunu yapanların cezalandırılması için verdikleri çaba okurlara örnek olacak niteliktedir.

Nehir, bildiğimiz mavi ve yeşil rengin yerine kahverengi, sarımtırak bir suyla köpürmüştü ve su, etrafında kayalar çarparak ilerliyordu. İçinde sürüklenen ölü balıklar ve kuşlar daha ilk bakışta fark ediliyordu. Bunların haricinde nehir çer çöple dolmuş, etrafa dayanılmaz pis kokular yayıyordu. Nehri çevreleyen kurumuş

çalılıkların üzerinde birçok ölü hayvan vardı. Gözün görebileceği alandaki bitki örtüsü ölmeye yüz tutmuştu, yeşilin tek bir tonu bile görünmüyordu. ... Bamba'nın gözünden akan yaşları elbette kimse fark etmedi. Onun gözleriyle gördüğü, binlerce canlıya yuva olan kocaman bir evin göz göre göre çürümesi ve sessizce çektikleri acıyı hiç kimsenin fark etmemiş olmasıydı. (YK)

Sanki yürüdükçe doğanın tahribatı artmaya devam ediyordu. Tepelerindeki duman yoğunlaşınca nefes almak onlar için daha zor olmuştu. Uzaktaki fabrikanın bacalarından çıkan yoğun dumani gördüklerinde bütün her şey açıklığa kavuşmaya başlamıştı. ... Nehir boyunca uzanan tel örgülerin kıyısından yürümeye başladıklarında buradaki nehir yatağının yoğun atıklarla dolu olduğunu gördüler. İçinden siyah sıvılar dökülen variller nehri siyaha boyuyor, poşetler ve plastik malzemeler suyun akışıyla sürükleniyordu. (YK)

Bu kitapta çevre kirliliği “binlerce canlıya yuva olan kocaman bir evin çürümesi” şeklinde anlatılmış ve doğanın kıyameti gibi sunulmuştur. Zaten ekoeleştiride kirlilik konusu genellikle doğanın kıyametidir (Seppyalyaynen, 2019’dan akt. Emir, 2019) çünkü doğadaki pastoral yaşam bir felaket sonucunda sona ermektedir.

b. Ormanların yok edilmesi

Orman, eserlerin üçünde de doğal yaşamın bir parçası olarak tasvir edilir. Bachelard’ın (2017) mekân teorisine göre orman uçsuz bucaksızlığı sembolize etmektedir. Ancak günümüzde orman bir meta olarak görülmekte ve ona zarar verirken içindeki canlılara da zarar verileceği düşünülmemektedir. Yeni yerleşim yerleri oluşturmak için ormanlar yok edilmekte, satmak için ağaçlar kesilmekte, hayvanlar öldürülmektedir. Ayrıca suyun, toprağın ve havanın kirlenmesi de ormandaki canlıların hayatını tehlike altına sokmaktadır. Yeryüzünün Kalbi adlı eserde çevre kirliliği yüzünden ormanlar yok olma noktasına gelmiştir. Göğü Yere İndirelim adlı eserde ise ormandaki ağaçları keserek satanlar yüzünden orman tehlike altındadır. Tüm ihtiyaçlarını ormandan karşılayan kabile halkı, daha fazla para kazanmak için ormandaki ağaçları kesen ve ormanda yaşayan tüm canlılara zarar veren şehirli insanla mücadele eder.

Bunun üzerine çocuklardan biri söz alarak, “Üzerinde oturduğumuz ağaç kütüklerini biz kesmedik. Onları, satılmak üzereyken şehirli insanların elinden kurtardık ve doğal yaşamlarına geri getirdik. Artık ne yazık ki birer ağaç değiller fakat doğada var olmaya devam edecekler,” dedi. (GYİ)

Şehirli insanlarla anlaşamayız bu yüzden. Onların birtakım şirketleri, ormanımıza zarar veriyor. Buraya gelip ağaçlarımızı kesiyorlar. Onları işleyip satınca para kazanıyorlar. ... Evet, maalesef ağaçlarımızı keserek ormanımıza zarar veriyorlar. İşleri sadece ağaç kesmekle sınırlı değil. Onlara karşı çıktığımızı bildiklerinden, bizi ormanın dışına atmak istiyorlar. (GYİ)

Deniz dayanamayıp “Ormanımıza ne kadar çok bağlısınız” diye konuştu. “Bizim orada orman sadece ormandır, daha fazlası değil. Ağaçlar kesilir, yakılır ve doğa kirlenir. Babam, gezip dolaştığımız parkların azalıp gitgide yok olduklarından bahsetmişti.” (GYİ)

Eserlerinin üçünde de ormanda yaşayan insanların ağaçları, ormanı, doğayı çok sevdiklerini sık sık tekrarlayan yazar, okuyuculara bu kahramanlar aracılığıyla örnek olmaya çalışmaktadır. Sabahattin Ali’nin “Bir Orman Hikâyesi” adlı eserinde olduğu gibi Göğü Yere İndirelim’de de orman, kabile halkı tarafından ev olarak kabul

edilmektedir. Nitekim ekoeleştirel bakış açısında da doğa evdir (Avuklu, 2013). Her iki eserde de yerli halk çocuklarına bırakacakları miras olan ormanın varlığını sürdürmesi için doğaya zarar verenlerle mücadele eder.

Biz Mbutiler, adı İturi olan bir ormanda yaşıyoruz. Orman bizim evimizdir. Biz besler, saklar, korur. Ormandaki doğal yaşamın kutsallığına saygı duyarız. Biz de elimizden geldiği kadar onu koruruz, bir zarar görsün istemeyiz. Doğanın kutsal sevgisi adına şarkılarımızı söyleriz. (GYİ)

Orman sevgisini çocukların söylediği şarkılarda da görmek mümkündür:

Orman bizim evimiz,/ hiç bitmesin neşemiz./Patikada yürürken,/ biz şarkılar söyleriz. (GYİ)

Biz ormanın çocuklarıyız,/Yeşil ve mavi arasında,/Sonsuz bir telaştayız,/Yeryüzü ve gökyüzünün ortasında. (YK)

c. Çarpık kentleşme

İkinci dalga çevreci eleştiri insanın da içinde yer aldığı kentsel alanlara, yapılandırılmış alanlara ve metropollere odaklanır (Doğan, 2017). Yeryüzünün Kalbi adlı romanda da bu anlayıştan yola çıkılarak kentsel alanlara ve çarpık kentleşme sorununa değinilmektedir. Eserin ilk sayfalarından itibaren doğanın kalbinden gelen Bamba'nın şehir yaşamını gördükçe yaşadığı şaşkınlık, betonlar arasına sıkışmışlıktan nefret etmesi ve insanları uyarmak için gösterdiği çaba anlatılır. Doğaya büyük bir sevgiyle bağlı olan Bamba eskiden yaşadığı ormanına karşı büyük bir özlem duyar. Şehirli insanın ağaçlar olmadan bu beton yığının arasında nasıl yaşayabildiğine bir türlü anlam veremez. Şehrin kalabalığı, trafik ve insanların çevreye karşı duyarsızlığı onu derinden etkiler.

Bamba bu manzaranın çirkinliği konusunda artık çılgık çılgıca bağırarak haykırmak istiyordu... Yerine oturmayıp karşısındaki manzarayı hüzünlü seyre daldı. Bu şehir bir beton yığınıydı. Ağaçlar, çimenlikler ve çiçekler birer küçük nokta gibi şehrin uzak köşelerine dağılmıştı. İnsanlar böyle bir şeye nasıl izin vermişlerdi? Ağaçların olmadığı bir yerde hangi canlı nefes alabilirdi ki? Korkunç bir şey olsa da insanlar burada yaşamaktan keyif alıyor ve bütün bu manzarayı doğal, hatta güzel buluyorlardı. Oysa en son ne zaman bir kuş sesi duymuşlardı? (YK)

Belki de bu insanları değiştirmek ve onlara yardım etmek mümkün değildi. Onlar beton binaların arasında çiçeksiz ve sevgisiz bir hayatı seçmişlerdi. (YK)

Renksiz, ağaçsız ve çiçeksiz sokaklardan geçiyorlar, kaldırımlara park edilmiş arabalar yüzünden yürümekte zorluk çekiyorlardı. (YK)

Göğü Yere İndirelim ve Düşler Atlası kitaplarında ormanda yaşayan insanlar şehirleşmenin onlara zarar vereceğini düşünerek buna karşı direnirler. Kitapların üçünde de yazar şehir ve doğal yaşamı karşılaştırmakta, betonlar arasına sıkışmış şehir hayatını kötülemektedir. Benzer şekilde Buket Uzuner'in Uyumsuz Defne Kaman'ın Maceraları-Toprak romanında da çarpık kentleşme sorununa değinilmekte, yaşam için büyük öneme sahip ağaç, toprak ve suyun artık insanlar için değersiz olduğu, onun yerine beton yolların ve metal arabaların değer kazandığı, betonun modernliği, yeşilin köylülüğü temsil ettiği anlatılır (Gonagova, 2020).

Basalito: "Evlat bütün günümüzü beton yığınlarıyla kaplı bu berbat yerde geçirmeyeceğiz değil mi?" (GYİ)

Yaşamak için ağaçları yaşatalım! Çünkü ağaçlar, çiçekler ve kuşlar, betonları elbet yenecekler! (YK)

Yeryüzünün Kalbi romanında yazar şehirleri güzelleştirmek için görevi çocuklara verir. Yıldız, okuduğu bir kitaptan yola çıkarak şehirleri cennet bahçesine dönüştürme işini sadece çocukların yapabileceğini düşünür. Böylece Yıldız ve Bamba, ağaçları betonların arasına gömülmüş, çiçekleri kaldırım taşları arasından çıkmaya çalışan, sokak hayvanlarının aç olduğu şehirlerini güzelleştirmeye kendi okullarından ve mahallelerinden başlayabileceklerine karar verirler. İşe, okul bahçesine çiçek dikmek, bahçe duvarlarını boyamak, sokak hayvanları için kulübeler inşa etmekle başlarlar. Yaptıkları çalışmalar duyulunca diğer okullar da bu fikirden etkilenir ve herkes çevresini güzelleştirmek için bir şeyler yapmaya başlar. Balpınar, anlattığı öykülerle çocukları sadece çevre sorunları hakkında bilgilendirmekle kalmayıp onları harekete geçmeleri için de cesaretlendirmeye çalışmaktadır.

Geri dönüşüm

Normal durumlarda çevre kendi kendini yenileyebilir (Harman ve Çelikler, 2016) ancak doğanın insan emrine verildiğini ve tükenmez bir kaynak olduğunu düşünen insanoğlunun yaptığı eylemler ekolojik dengeyi tehdit edecek boyutlara gelmiştir. Aşırı tüketim sonucunda tüm kaynaklar bitme noktasına ulaşınca çeşitli önlemler almak mecburiyetinde kalınmıştır. Bu önlemlerden birisi de geri dönüşümdür. “Atık üretimi ve kaynak tüketimini azaltmanın en önemli yolu geri kazanım ve yeniden kullanımdır” (Çimen ve Yılmaz, 2012). Atık ürünlerin geri dönüştürülmesi ile atık maddelerin çevre, sağlık ve ekonomiye olumsuz etkileri azalır, kirlilik ve doğal kaynakların tahribatı giderilir (Spiegelman ve Sheehan, 2004’ten akt. Çimen ve Yılmaz, 2012). Doğal kaynakların yeniden kullanımı ve geri dönüşüm israfın önlenmesini sağlar (Yücel, 2003). Çocuk yaşta bu bilinç kazandırılarak kaynakların daha dikkatli kullanılmasına ve geri dönüştürülecek maddelerden yeniden yararlanılmasına katkı sağlanabilir.

Büyüyen kent yaşamıyla birlikte artan tüketim ihtiyacı ve aşırı ambalaj kullanımı yüzünden insanlığın ve tüm canlıların evi olan dünya çöp eve dönüşmek üzeredir (Uğurlu, 2020). Çöp olarak gördüğümüz birçok şeyin aslında çöp olmadığı ve tekrar kullanılabilmesi konusu Yeryüzünün Kalbi’nde ele alınır. Bamba, Aslı’nın muz, portakal ve mandalina kabuklarını çöpe atmak istediğini görünce onların çöp olmadığını söyleyerek kabukları alır. Bamba’nın kabuklardan yaptığı mini heykeller herkesin dikkatini çeker, onun gerçek bir sanatçı olduğunu ve geri dönüşüme verdiği önemi takdir ettiklerini söylerler. Bamba, yemek artıklarıyla da sokak hayvanlarını besler.

Biz kabilemizde her şeyi ama her şeyi faydalı bir iş için kullanırız. Sizin çöp dediklerinizi bile. (GYİ)

Hayvanlar

Hayvan karakterlerin yer aldığı kitaplar çocuklar tarafından oldukça sevilen kitaplardır (Bedford, 2012’den akt. Peker ve Ahi, 2018: 299). Gerçek hayatta karşılıklı çıkarımla hayvanlar gibi, çeşitli öykü ve masallarda geçen hayvanlar da çocuklar için dikkat çekicidir (Ateş, 2012: 49). Doğanın en önemli parçalarından biri olan hayvanlar eserlerin içinde de gerek doğal yaşamın içinde gerekse de şehir hayatında kendisine yer bulmuştur. Doğada insanoğlunun tek başına yaşamadığını, diğer canlılarla bu hayatı paylaşmak zorunda olduğunu göstermesi açısından yazar çevre tasvirlerinde hayvanlara sıkça yer vermiştir. Günlük yaşam alanlarında sık karşılaşılabilecekleri hayvan türlerinin

çocuklara yönelik hazırlanmış kitaplarda karşılık bulması, çocukların öykünme ve özdeşim kurabilmeleri açısından önemlidir (Baş ve Ucuzsatar, 2020).

Derin ekolojinin önemli ilkelerinden biri de biyolojik çeşitliliğe ve zenginliğe vurgu yapılmasıdır (Bulut, 2020). Yazar eserlerinde hayvan çeşitliliğine vurgu yaparak ekosistem içindeki her bir canlının önemli olduğunu göstermeye çalışmaktadır. Eserlerde geçen hayvan isimlerinden bazıları şunlardır: aslan, kaplan, leopar, vaşak, kurt, yaban kedisi, yaban geyiği, yaban domuzu, alageyik, antilop, tilki, timsah, yılan, koala, koyun, köpek, kedi, alaca kuş, papağan, karga, kırlangıç, güvercin, serçe, sinek, karınca...

Hayvanların özellikleri hakkında bilgi verilmesi, çocukların onları tanıyabilmesi için önemlidir. Yazar bunu kimi zaman betimleyerek, kimi zaman da çocuk şarkılarının içine yerleştirerek yapar.

Maymunlar sürekli yer değiştiren hareketli canlılardır. Onlar istemeden onları göremezsin. Eğlence anlayışları da biraz farklı; insanlara şaka yapmayı severler... Zeki hayvanlar. Ne zaman ne yapacakları belli olmuyor fakat genelde insanların eşyalarını alıp kaçmayı seviyorlar. (GYİ)

Balık, köpek kedicik/Civciv ise minicik/Fille ayı kocaman/Panda ise pek şişman. Kaplumbağa yavaş yürür/Solucan yerde sürünür/Tilki ise pek kurnaz/Hiç yerinde duramaz. (YK)

Balpinar eserlerinde hayvanlarla insanlar arasındaki dostluğa dikkat çekerek çocuk okuyucuların hayvanlarla bir bağ kurmasına yardımcı olmaktadır. “Çocuk kitaplarındaki hayvan karakterler çocuğun hayvanlarla duygudaşlık kurmasını sağlar” (Uğurlu, 2013). Düşler Atlası’nda Büyük Avcı’nın kurt köpeği Feo onun en büyük dostudur. Çok zeki ve cesur bir hayvan olan Feo, çocuklara dost olduğunu göstermek için onların maymun ve vaşak saldırısından kurtulmasına yardımcı olur. Sokak hayvanlarını da unutmayan yazar, eserlerinde onların beslenme ve sevilme ihtiyaçlarına vurgu yapar. Yeryüzünün Kalbi’nde Bamba boş vakitlerini sokak köpekleriyle geçirir, onları besler, sever, onlar için kulübeler yapar. Yıldız’ın Bamba’yı götürdüğü Kediler Bahçesi de şefkate ihtiyacı olan sokak kedilerini sevmek ve masraflarını karşılamak için kurulan bir yerdir.

Arabadan inip binaya yürürlerken birdenbire ortaya çıkan kahverengi bir av köpeği oradan oraya koşturup kuyruğunu sallayarak zıplamaya başlamıştı. Bamba bu köpeğin onu burada mutlu eden ilk şey olduğunu düşünmeden edemedi. Şefkatle yaklaşıp onu severek bu ilgisine karşılık verdi. Köpek de kuyruk sallamaya devam ederek onun etrafında dolaşıyor, mutlu olduğunu göstermeye çalışıyordu. (YK)

Düşler Atlası’nda, adaya ismini veren tavşanların kutsal kabul edildikleri ve onlara asla zarar verilmediği anlatılır.

Tavşan Adası’nda tavşanların kutsal, uğurlu varlıklar olduğuna inanıldığı için adadaki hiçbir tavşana zarar verilmezdi. Ormanda bir tavşanla karşılaştığınız zaman hareketsizce durmanız, onu ürkütmemeniz gerekirdi. Bir tavşanın yanınıza gelerek sizi koklaması veya size dokunması iyi şans getireceğine işaretli. Eğer yaralı bir tavşana rast gelirsiniz, bu kötü şans anlamına gelirdi ve şanssızın kaderinize etkileyeceğine inanılırdı. Bu adanın adı bu yüzden Tavşan Adası’ydi. (DA)

Hayvanlara verilen değer yanında insanların hayvanlara yaptığı acımasızca davranışlar da eserdeki çocukların gözünden gösterilir. Ormanda terk edilmiş bir hayvan barınağına rastlayan çocuklar oradaki hayvan leşlerini ve terk edilmiş hayvanların aç,

hasta, çaresiz ve üzgün hâllerini görünce kahrolurlar. Onlara yardım etmenin bir yolunu aramaya başlarlar.

Burası sağlı sollu küçük kafeslere ayrılmış geniş tavanlı kocaman bir odaydı. Onların geldiğini gören birkaç köpek ayaklanıp tellere yanaşmaya ve kıyruk sallamaya başlamıştı. Çocuklar o ana kadar dikkat etmedikleri gerçeğe yüzleşince korkunç bir üzüntüye boğuldular. Köpeklerin neredeyse hepsi de acınacak durumdaydı; tüyleri dökülmeye yüz tutmuş, zayıflıktan kemikleri ortaya çıkmıştı ve durmadan kaşınıyorlardı. Hepsinin yüzünde de o aynı çaresiz, umutsuz ve üzgün ifade vardı. (YK)

Çocuk kitaplarında çok rastlanmayan konulardan biri olan avlanma Balpınar'ın kitaplarında yer alır. “Klasik çevreci yaklaşımda doğadaki bir canlıyı avlamak canice görülebilir ancak doğa içerisinde avcılık son derece normal bir olgudur. Doğadaki besin zincirinde bütün canlıların bir yeri vardır, burada önemli olan hiçbir canlının başka bir canlıyı ihtiyacından fazla öldürmemesi, satmamasıdır” (Kabak, 2018). Kabile halkı aç kalmamak için doğada avlanmak zorundadır. Yazar bunun şehirli çocuklar için anormal karşılanabileceğini ama onlar için bir zorunluluk olduğunu anlatır. Avcıların yalnızca ihtiyaç duydukları kadar, doğanın dengesini bozmayacak şekilde avlandıklarını belirtir. Kabile halkı beraber avlanır ve avladığı her şeyi paylaşır. Avlanmadığı için aç kalan insanlardan bahsederek yazar aslında aç kalmanın ne olduğunu bilmeyen, yemek seçen çocuklara da bir mesaj verir.

Mbuti avcıları bir müzik eşliğinde avdan dönüyorlardı. On beş-yirmi kadar avcı omuzlarındaki uzun sopalarla iki yaban geyiği ve antilobu taşıyordu. ... Avcıların eve dönüşü şenliğin başlaması demektir. (GYİ)

“Biz aç kalmaya alışkınız. Günlerce ve haftalarca aç kaldığımızı bilirim. Eğer avlanmıyor olsaydık, Afrika'nın çoğu bölgesi gibi açlıkla boğuşuyor olabilirdik. Bu nedenle avlandığımız her gün Tanrı'ya şükranlarımızı sunarız. Günümüzü törenlerle kutlarız.” Deniz duyduklarına inanamamıştı. Aç kalmanın nasıl bir şey olduğunu bilmiyordu. Deniz ne istediye ailesi onu almış, böylece her türlü yemeğin tadına bakmış ve hiç aç kalmamıştı. (GYİ)

Bitki türleri ve ağaçlar

Balpınar eserlerinde doğada yaşayan tüm bitki türlerinin ve ağaçların yaşam hakkına saygı duyulması gerektiğini vurgular. Çocukların ağaçlarla kurduğu arkadaşlık ve onlara zarar gelmesin diye uğraşmaları okuyuculara örnek olacak niteliktedir.

Bir ağacın yanına vardıklarında “Bak,” dedi Musa, ağacın kuru gövdesini göstererek. Ağacın gövdesi üzerine tahtadan ince bir tabela bağlanmıştı. Tabelanın üzerine bir kömür yardımıyla, ‘Mti Ndugu/Kardeşlik Ağacı: Evlat & Musa’ diye not yazılmıştı. Musa, “Bu bizim kardeşlik ağacımız bundan sonra,” dedi. “Ağaca zarar vermek istemediğim için gövdesine kazımadım. Bir tahta da bu işi gördü elbet” diyerek gülümsedi ardından. (GYİ)

Yeryüzünün Kalbinde Bamba'nın bir ağaçla arkadaşlık kurduğunu görürüz. Kabilesinden ayrılmadan önce Bamba ağaç arkadaşı Woody'e de veda eder.

Babası Basalito'nun onu bildiğinden ve ağaç sevgisini anladığından neredeyse emindi; ona bir keresinde, “Bir ağacı sevmenin bin bir türlü yolu vardır oğlum ve seninki en güzellerinden demişti. (YK)

Eserin sonunda Woody'nin kesilmesine Bamba çok üzülür ama bu durumda pes etmez ve kesilen ağacının yerine yenilerini dikmeye karar verir. Yazar burada da çocuklara her zaman yapılacak bir şeyler olduğunu göstermek ister.

Ağaç sevgisini kazandırmak için kimi zaman yazar ağaçlar hakkında detaylı bilgiler verir. “Tanınmayan bir şeyin sevilemeyeceği ve umursanmayacağı göz önünde bulundurulduğunda, çocukların bitki ve ağaçları tanınmasının doğa sevgisi ve duyarlılığı kazanmada önemli rol oynayacağı söylenebilir” (Ateş, 2012: 42). Ege’de sakız ağaçlarına sahip çıkılmadığı, kesildiği, bu yüzden günümüze ulaşan çok az sakız ağacı kaldığı anlatılır.

Eskiden ninelerimizin, dedelerimizin zamanında Ege’de her evin bahçesinde bir sakız ağacı yetiştirmiş. Toprak bile sakız kokarmış. Kuruyan dalları sobada yakılınca sakızın mis kokusu yayılmış evin içine. Reçelleri de yapılmış, tatlıları da dondurması da. ... Hastalar için sakız ağacının şifasından faydalanılmış. Şimdi ne yazık ki neredeyse hiç sakız ağacı yok Ege’de. ... Zamanında sahip çıkılmamış, bilgisizce davranılmış ve o güzelim ağaçlardan pek azı günümüze ulaşmış. Siz ağaca bakmazsanız, ağaç size bakar mı? (YK)

İnsan ihtiyaç duyduğu her şeyi aslında doğada bulabilir. Göğü Yere İndirelim’de ormanda yaşayan kabile üyeleri her ihtiyacını ağaçlardan, bitkilerden ve hayvanlardan karşılamaktadır. Her aile bir ağaç evde yaşar, çalılırlar üzerine koydukları hayvan derisinden yataklarda uyurlar. Ağaç kabukları ve sopadan merdiven yaparlar. Patatesle oyun oynarlar, ağaç kabuklarından top yaparlar, iki ağacı ortasını kale niyetine kullanırlar. Yemek olarak ya avlanırlar ya da çeşitli otları, sebze meyveleri tüketirler. Mongongo yaprağı, kurutulmuş incir, yer fıstığı ezmesi, manyok yapraklarından yapılan saka saka, çeşitli yaprakların arasında pişirilen alabalık, piri piri denilen biberli tavuk kitapta geçen yemek isimleridir.

“Doğa, içerisindeki binlerce tür bitki ile insan sağlığı için zengin bir kaynak oluşturmaktadır. İnsanlar yüzyıllardan beridir doğayı şifa kaynağı olarak görmüş, çeşitli hastalıkların tedavisinde doğanın mucizelerinden yararlanmışlardır” (Döner, 2021: 231). Bitkilerden ilaç yapmaya incelenen kitapların tamamında rastlanır. Kabildekiler hasta olduklarında bitkilerden ilaç yaparlar. Yağız’ı yılan sokunca Bamba ilk müdahaleyi bazı yaprakları bulup sararak yapar. Ra ilk yaralandığında Nsofwa yapraklardan ve çiçeklerden ilaç yapıp sürer. Daha sonra Ra ağır yaralanınca bu kez de Doktor Nzomile mongongo yapraklarıyla ilaçlı bir tedavi uygular.

Doğanın kuralları

Bütün canlılar hayatta kalabilmek için fiziki olarak güçlü olmak ve çevresine uyum sağlamak zorundadır. Doğanın temel kurallarından biri olan güçlü olanın hayatta kalmasına Göğü Yere İndirelim adlı romanda vurgu yapılmaktadır. Ormanda yaşayan kabile halkı çocukları doğaya karşı güçlü yetiştirmek için çeşitli eğitimler vermekte, hatta doğayla mücadele ederek bunu kanıtlamaları için *erkekliğe adım atma töreni* düzenlemektedir.

Basalito gülümseyerek, “Bu, doğanın kanunudur. Onlarla arkadaşlık etmek istiyorsan onlara kendini kanıtlamalısın. Kendini kanıtlamadığın sürece seni aralarına almazlar,” dedi. (GYİ)

“... onlar bunu benim iyiliğim için yapıyorlar. Doğayla baş edebilecek kadar güçlü olmamı istiyorlar. Yani, ben mücadelemi güçsüzlüğe karşı veriyorum. Doğa karşısında güçsüz olursan, kaybedersin,” diye cevapladı Musa. ... “Doğanın adaletini belirleyen

şey güçtür. Ve bizlerde yaş kavramı yoktur. Gücümüze göre ya büyüğüzdür ya küçük.”
(GYİ)

Doğal güzellikler

“Estetik haz uyandırıcı” olarak doğa, çocukta doğuştan var olan güzellik duygusunun sonucudur. Çocuk doğanın kusursuzluğundan ve güzelliğinden etkilenmekte, doğa ona estetik duyarlılık kazandırmakta ve hayal gücünü geliştirmektedir (Yağmur, 2019: 93-94). Doğanın kusursuzluğu ve özgünlüğü çocuğun beğenme ve takdir etme duygularının gelişmesini, aynı zamanda doğanın mükemmel bir ekosistem döngüsü içerisinde olduğunu fark ederek doğaya saygı duymasını sağlar (Güçlü Sarıdede, 2021). Balpınar da eserlerinde doğadaki güzellikleri tasvir ederek şehirleşme yerine doğada kalmanın güzelliğini ortaya koymaya çalışır. İnsanların çevreye verdiği zararlar olmadığında doğanın ne kadar cömert olduğunu ve sayısız güzellik sunduğunu anlatır.

*Ormanların yeşili ve göğün mavisinin sonsuz birlikteliğini hayal edebilir misin, evlat?
Bu gerçekten büyüü bir manzaradır. (GYİ)*

Deniz bakışlarını diğer tarafa çevirdiğinde rengârenk bir gökkuşağının gökyüzü boyunca uzandığını gördü. Sanki bir renk senfonisi ayaklarına seriliyordu. Basalito'nun göstermek için söz verdiği o gökkuşağı sonunda karşındaydı işte. ... Ne kadar görkemli olduğunu düşündü. (GYİ)

Şimdi Woody'nin dallarında oturmuş, ormanın en güzel manzarasını seyre dalmıştı. Irmağın üzerine yansıyan güneş ışıkları suyun üzerinde parıltılar yaratıyordu. Balıklarsa bu parıltıların arasından zıplayıp gökyüzüne yükselerek tekrar suya dalıyorlardı. Gökyüzündeki kuşlar alçak uçuşlarla ırmağa yaklaşıyor, suya dalıp yeniden gökyüzüne yükseliyordu. Etrafta gezinen kelebekler ve diğer böcekler birer motif gibi manzaraya işlenmişti. Irmağı çevreleyen ağaçlar ve çalılıklar, onların üzerine tüneyen kuşların çıkardığı sesler ormanın en güzel şarkısını dillendiriyordu. Bamba soluğunu tutmuş bir şekilde manzaraya bakarak, “Sadece ormanın değil, dünyanın en güzel manzarası” diye fısıldadı içinden. (YK)

Mağaranın aşağısında kocaman, yemyeşil bir orman vardı. Devasa bir şelale aşağı dökülüyor, çağıldayan su küçük su arklarıyla ormanın içine karışıyordu. Kuşlar, böcekler ve gökyüzünün muhteşem görüntüsüyle burası sanki cennetten bir köşeydi. (YK)

Yazar kitaplarında ayrıntılı bir şekilde doğada yaşayan insanların ne kadar mutlu ve huzurlu olduğundan bahseder. Ekoeleştirinin dayandığı önemli görüşlerden biri olan ekopsikolojiye göre de insanın mutsuzluğunun asıl sebebi modern dönem öncesinde canlı bir bütün oluşturduğu doğadan kopuşudur. Bunun sona ermesi için doğayla yeniden sağlıklı bir iletişim kurulması gerekmektedir (Ayaz, 2012: 426).

Gün geçtikçe doğaya olan saygısı artıyordu. Işıklı şehirlerin, büyük binaların uzağına düşen bu küçük kabiledede herkes çok mutluydu ve Deniz, böyle bir ortamda mutsuz olunamayacağını düşünmeye başlamıştı. (GYİ)

Sonuç

Sanayi Devrimi, teknolojik gelişmeler, kentlere göç ve hızlı nüfus artışı beraberinde ekolojik problemleri getirmiştir. Yaşanan gelişmeler dünyanın geleceğini tehdit eder hâle gelince edebiyat, bu sorunlar konusunda insanı uyarma ve bilinç kazandırma görevini üstlenir. Yazarların eserlerinde çevresel problemlere değinmeye başlamasıyla birlikte ekoeleştirinin temelleri atılır. Sorunların çok daha arttığı günümüzde edebî metinlerin

ekoleştirel bir bakış açısıyla okunması zaruri bir ihtiyaç hâlini almıştır. “Ancak doğadan söz eden her metin ekoleştirel okunmaya uygun değildir, metinde çevre ve insan arasındaki ilişkinin varlığına dikkat çekilmesi gerekir” (Emir, 2019: 88). Özgür Balpınar’ın eserlerine ekoleştirel açıdan bakıldığında insanın çevreyle ve doğayla olan etkileşimi görülür. Bu yönden ekoleştirel yaklaşımla okunmaya uygundur. Yazar, eserlerinde doğanın içinde yaşayan insanların gözünden doğadan uzaklaşan şehirli insanların çevreye verdiği zararları göstermeye çalışır. Ormanlık alanların yok edilmesi, çevre kirliliği, betonlaşma, aşırı tüketim, hayvan katliamları gibi çevresel sorunları ele alan yazar, bu sorunların yol açtığı sosyolojik ve psikolojik sorunları da inceler. Bu problemlerin sadece doğayı değil dünyanın tüm bileşenlerini olumsuz yönde etkilediğini göstermeye çalışır yazar, kendi benliğini unutan, doğaya saygı duymayan ve para kazanma hırsıyla ona zarar veren herkesi sert bir dille eleştirir. Yazar eleştirilerini çocuklar, öğretmenler ve kabile üyelerinin dilinden okura iletir. Çözümün aslında ekopsikolojide olduğu gibi doğayla yeniden bütünlük kurmak olduğunu anlatmaya çalışır. Ekoleştirimini savunduğu görüşlerden biri olarak insanların doğaya karşı kendini üstün görmekten vazgeçmesi gerektiğini, doğanın hâkimi değil parçası olduğunu kavramalarını, tekrar doğayla beraber yaşamayı öğrenirlerse bütün problemlerin ortadan kalkacağını okuyuculara sezdirmeye çalışır.

Balpınar, verdiği röportajlarında da modern hayatın gelişirken çevreye zarar verdiğini, insanların para etmediği için değersiz gördüğü her şeyi yakıp yıktığını ifade eder. Buna engel olmak adına son nefesine kadar ağaçları, doğayı ve yaşamın değerlerini savunacağını anlatır (Türkoğlu, 2022). Yazarın çevreci tavrını, başka eserlerinde de benzer konuları ele almasından anlamak mümkündür. Portakal Çiçekleri’nde ağaçla arkadaşlık kuran bir çocuğu, doğa katliamına karşı duran köy halkını, Canım Arkadaşım’da atık fabrikasında çalışan bir çocuğu, Gingko ağacının sonsuzluğunu, okulda verilen Çevre bilimi dersini, Gelecek Ekspresi Çöp Dünya’da önlem alınmazsa gelecekte yaşanacak çevre kirliliği, iklim değişikliği, nesli tükenen canlılar ve su savaşları gibi çevre problemlerini anlatır.

Doğaya çıkıp doğayı gözlemlene, doğada yaşanan tahribatı görme imkânı olmayan çocuklara kitaplar aracılığıyla doğaya insan tarafından verilen zararlar gösterilerek onlara çevre bilinci ve duyarlılığı kazandırılabilir (Güçlü Sarıdede, 2021). Dilidüzgün (1996) çocukların çevre konusunda eğitilmeleri için çocuk edebiyatına önemli görevler düştüğünü belirtmektedir. Çocuk edebiyatının işlevlerinden birinin çocuğu gelecek yaşam için eğitmek olduğunu, çevre eğitiminin de gelecek açısından büyük bir önem taşıdığını ifade eder. Atasoy (2006) da çocuklara doğa unsurlarının özelliklerinin, doğanın bir dengesi olduğunun, insanoğlunun doğaya muhtaç olduğunun, ekosistemin işlev ve kurallarının, tüm canlıların birbirine bağımlı olduğunun, doğal kaynakların bozulup tükenebileceğinin, kentleşme, sanayileşme ve tüketimin ekolojik sorunlara yol açtığının ve bu sorunların ancak insanlar tarafından önenebileceğinin kavratılması gerektiğini anlatır. Bunu sağlamanın bir yolu da çocuk edebiyatından geçmektedir. Bu açıdan Özgür Balpınar’ın eserlerinin önemli bir misyonu üstlendiğini söylemek yanlış olmaz.

İncelenen eserlerde çevre problemlerinin yanı sıra doğal güzellikler de okuyuculara sunulmuştur. Doğanın hayranlık uyandırıcı ve kusursuz olarak ele alındığı eserlerin çocuğun beğenme ve takdir etme duygularının oluşmasına zemin hazırladığı bilinmektedir. Çocuğun doğa unsurlarına saygı duymasını sağlayacak bu tavır çocukta estetik duyguların gelişmesini de sağlamaktadır (Yağmur, 2019). Doğanın mutluluk

sağlaması da eserlerde ele alınan konulardan biridir. Ekopsikolojiye göre insanın doğadan kopması onu mutsuz etmektedir. Balpınar, doğada yaşayan insanların mutlu olduğunu, çocukların ağaçlarla, hayvanlarla karşılaştıklarında sevindiklerini anlatır.

Balpınar'ın eserlerinde dikkat çeken hususlardan biri de çocuklara doğayı koruma, güzelleştirme ve ona zarar verenlerle mücadele etme konusunda sorumluluk vermesidir. Eserlerde yer verilen karakterler doğadaki problemleri gördüğünde seyirci kalmayıp onu korumak için her türlü fedakârlığı göze almaktadır. Sadece yetişkinler değil çocuklar da doğa için şehirli insanlarla mücadele etmekte, doğayı güzelleştirmek için sosyal sorumluluk projeleri yürütmekte, geri dönüşüme katkı sağlamakta, fabrikaların çevreyi kirletmesine engel olmaya çalışmakta, ağaç dikmekte, hayvanları beslemektedir. Yazar, böylece çocuklara kendi imkânları ölçüsünde doğaya katkı sağlayabileceklerini, çevresel problemlere çözüm yolları üretebileceklerini göstermeye çalışır.

Kaynakça

- Atasoy, E. B. (2006). *Çevre için eğitim: Çocuk doğa etkileşimi*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Ateş, H. (2012). *Gülsüm Cengiz'in öykülerinin çocukta doğa sevgisi ve çevre bilinci geliştirme açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İzmir.
- Avuklu, M. (2013). Sabahattin Ali'nin, 'Bir Orman Hikâyesi' adlı hikâyesine ekoeleştirel bir bakış. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 51, 203-210.
- Ayaz, H. (2012). Dıranas şiirine çevreci bir yaklaşım. TUDOK 2012 (IV. uluslararası Türk dili ve edebiyatı öğrenci kongresi içinde (421-428. ss.). İstanbul.
- Ayaz, H. (2014). Çevreci eleştiri üzerine genel bir değerlendirme. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 3(1), 278-292.
- Bachelard, G. (2017). *Mekânın poetikası*. (Çev. A. Tümertekin). İstanbul: İthaki Yayınevi.
- Baş, B. ve Ucuzsatar, N. (2020). Okul öncesi çocuk kitaplarındaki hayvan karakterlerin geliştirilme yolları açısından incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 9(1), 336-353.
- Boynukara, H. ve Tütak, B. (2018). Ian McEwan'ın Solar ve Rachel Carson'ın Sessiz Bahar romanlarının ekoeleştirel bir bakış açısıyla incelenmesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 39, 51-76.
- Budan, C. Y. (2017). Çevreci eleştiri bağlamında Yaşar Kemal'in Kuşlar da Gitti romanı üzerine bir değerlendirme. *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2(1), 3-20.
- Buell, L. (1995). *The environmental imagination: Thoreau, nature writing and the formation of American culture*. Cambridge: Harvard University Press.
- Bulut Sarıkaya, D. (2012). Gilgamiş Destanına ekoeleştirel bir bakış. S. Oppermann (Ed.), *Ekoeleştiri: Çevre ve edebiyat* içinde (93-127. ss.). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Bulut, F. (2020). Ekoeleştiri kuramı ışığında Ayla Kutlu'nun "Huvava: İlk Çevre Koruyucu" adlı eserine bakış. *Turkish Studies-Language*, 15(2), 625-638.
- Bütüner, Ş. (2021). Çevre bilinci oluşturmada Türk mitolojisinin rolü: Dede Korkut Hikâyelerine ekoeleştirel bir yaklaşım. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 129(255), 433-448.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches*. USA: SAGE Publications.
- Çimen, O. ve Yılmaz, M. (2012). İlköğretim öğrencilerinin geri dönüşümle ilgili bilgileri ve geri dönüşüm davranışları. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 63-74.
- Demir Solak, N. (2018). Yaşar Kemal'in Teneke adlı oyununa ekoeleştirel bir yaklaşım. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 62, 227-238.
- Dilidüzgün, S. (1996). *Çağdaş çocuk yazını: Yazın eğitimine atılan ilk adım*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Doğan, S. (2017). Ekoeleştiri ve Buket Uzuner'in romanları. *Kesit Akademi Dergisi*, 3(11), 673-692.

- Döner, Ş. (2021). Maraşlı Âşık Derdiçok'un şiirlerine ekoeleştirel bir yaklaşım. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 4, 228-237.
- Dönmez, B. A. (2012). Ekoeleştiri ve hayvan çalışmaları: Avatar, Madagaskar ve Madagaskar 2: Afrika'ya Kaçış filmlerinde doğa ve hayvan temsilleri. S. Oppermann (Ed.), *Ekoeleştiri: Çevre ve edebiyat içinde* (273-322. ss.). Ankara: Phoenix Yayınları.
- Emir, B. C. (2019). Sergey Zalıgin'in Ekolojik Roman adlı eseri üzerine ekoeleştirel bir okuma. *İğdir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, 67-90.
- Garrard, G. (2012). *Ekoeleştiri, ekoloji ve çevre üzerine kültürel tartışmalar*. (Çev. G. Ertuğrul). İstanbul: Kolektif Kitap.
- Gonagova, Y. (2020). *Ekoeleştiri bağlamında Buket Uzuner'in "Tabiat Dörtlemesi" serisindeki üç roman üzerine bir değerlendirme*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Samsun.
- Güçlü Sarıdede, H. (2021). *Çocuk kitaplarında çevreci eleştiri üzerine bir inceleme*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Zonguldak.
- Güney, E. (2002). *Türkiye çevre sorunları, doğal ve kültürel ortam bozulması*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Harman, G. ve Çelikler, D. (2016). Fen bilgisi öğretmen adaylarının geri dönüşüm kavramı hakkındaki farkındalıkları. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(1), 331-353.
- Kabak, T. (2018). Dadaloğlu'nun şiirlerine ekoeleştirel bir yaklaşım. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 11(21), 36-47.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber*. (Çev. S. Turan). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Oğuzkan, F. (2013). *Yerli ve yabancı yazarlardan örneklerle çocuk edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Oppermann, S. (2012). Ekoeleştiri: Çevre ve edebiyat çalışmalarının dünü ve bugünü. S. Oppermann (Ed.), *Ekoeleştiri: Çevre ve edebiyat içinde* (9-58. ss.). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Oruç, S. (2021). Özdemir Asaf'ın şiirlerine ekoeleştirel bir yaklaşım. *Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(31), 242-252.
- Özdağ, U. ve Alpaslan, G. G. (2011). Türkiyat araştırmalarında yeni bir alan: Çevreci eleştiri. Ü. Ç. Şavk (Ed.), *Orhon Yazutlarının bulunuşundan 120 yıl sonra Türklük bilimi ve 21. yüzyıl, 3. uluslararası Türkiyat araştırmaları sempozyumu bildiriler kitabı, Cilt 2*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Özgün, Ö. ve Uysal, M. B. (2020). Margaret Atwood'un Delli Âddem üçlemesinde doğa ve insan. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, 265-275.
- Öztürk, H., Turan, L. ve Kırıcı, A. (2021). Sorun odaklı çocuk edebiyatı. Ş. Demirel ve S. Seven (Ed.), *Çağdaş çocuk edebiyatı içinde* (103-125. ss.). Ankara: Pegem Akademi.
- Peker, A. ve Ahi, B. (2018). Çocuk kitaplarında yer alan hayvan karakterlerine çevre eğitimi açısından bakış: İçerik analizi çalışması. *Trakya Eğitim Dergisi*, 9(2), 287-301.
- Saatçioğlu, E. (2016). Halikarnas Balıkcısı'nın Aganta Burina Burinata romanını ekoeleştirel bakışla okumak. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 581-600.
- Sazyek, H. ve Sürücü, Y. (2018). Cahit Külebi'nin şiirlerine ekoeleştiri çerçevesinden bakmak. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 36, 25-38.
- Sever, S. (2008). *Çocuk ve edebiyat*. Ankara: Tudem Yayınları.
- Slevic, S. (2018). *Going away to think: Engagement, retreat and ecocritical responsibility*. Reno: University of Nevada Press.
- Şanda, N. (2022). *Özgür Balpınar'ın çocuk edebiyatı yapıtlarının Türkçenin söz varlığı açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sinop Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. Sinop.
- TDK. (2022). Türk Dil Kurumu Sözlükleri. Erişim adresi <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 01.09.2022).
- Timaş. (2022). *Özgür Balpınar – Hakkında*. Erişim adresi <https://timas.com.tr/katilimci/ozgur-balpinar-f667593e-f42b-e611-bc4e-00155d031a6f> (Erişim tarihi: 01.09.2022).

- Türkoğlu, N. (2022). *Özgür Balpınar: “Çıkarıcı bir samimiyetle herkesi arkadaşımız olarak görüyoruz”*. <https://www.ajandakolik.com/soylesi-ozgur-balpinar-cikarici-bir-samimiyetle-herkesi-arkadasimiz-olarak-goruyoruz/> (Erişim tarihi: 01.09.2022).
- Uğurlu, S. (2020). *Buket Uzuner’in hikâye ve romanlarının ekoeleştiri bağlamında incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.
- Uğurlu, S. B. (2013). Resimli çocuk kitaplarında hayvan karakteri kullanımı. *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(4), 1381-1393.
- Ulu Aslan, E. ve Baş, B. (2020). Ecocritical approach to children’s literature: Example of “I am a Hornbeam Branch”. *Educational Research and Reviews*, 15(12), 711-720.
- Yağmur, S. (2019). *Türk çocuk edebiyatında doğa-çocuk ilişkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, H. D. (2017). *Koray Avcı Çakman’ın eserlerinde çocuklara yönelik ekoeleştirel iletiler*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzincan.
- Yücel, F. (2003). Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında çevre korumanın ve ekonomik kalkınmanın karşıtlığı ve birlikteliği. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(11), 100-120.